

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА “НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ “АГРООСВІТА”**

**ЗАТВЕРДЖЕНО
ДУ “НМЦ “Агроосвіта”
“ 18 ” 06 2013 р.**

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ

ПРОГРАМА

**вибіркової навчальної дисципліни
для підготовки молодшого спеціаліста
напряму 6.030508 “Фінанси і кредит”
спеціальностей 5.03050801 “Фінанси і кредит”,
5.03050802 “Оціночна діяльність”
у вищих навчальних закладах І–ІІ рівнів акредитації
Міністерства аграрної політики та продовольства України**

**Київ
“Агроосвіта”
2013**

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА “НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ “АГРООСВІТА”**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ДУ “НМЦ “Агроосвіта”

_____ **І.М. Синявська**
“ ” _____ **2013 р.**

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ

ПРОГРАМА

**вибіркової навчальної дисципліни
для підготовки молодшого спеціаліста
напряму 6.030508 “Фінанси і кредит”
спеціальностей 5.03050801 “Фінанси і кредит”,
5.03050802 “Оціночна діяльність”
у вищих навчальних закладах І–ІІ рівнів акредитації
Міністерства аграрної політики та продовольства України**

**Київ
“Агроосвіта”
2013**

УДК 336.761
ББК 65.25 я 73

Розробники програми:

Чубенко І. Ю., викладач ВСП “Чигиринський технікум Уманського національного університету садівництва”;

Сковира Л.А., викладач Брацлавського агроекономічного коледжу Вінницького НАУ

Рецензенти:

Гонта О.А., викладач Вознесенського коледжу Миколаївського НАУ;

Масельська Р. В., викладач ВСП “Чигиринський технікум Уманського НУС”;

Паланюк Н.А., Пилявець В.М., викладачі Брацлавського агроекономічного коледжу Вінницького НАУ

Обговорено та рекомендовано до видання навчально-методичною комісією методики навчання та інформаційно-методичного забезпечення підготовки фахівців із спеціальностей галузі знань 0305 “Економіка та підприємництво” “25” вересня 2012 року, протокол № 1

Відповідальна

за випуск

Кураченко Г.М., методист ДУ “НМЦ “Агроосвіта”

Редактор

Світельська С.Ф.

© Державна установа “Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів “Агроосвіта”

Всі права охороняються. Жодна частина цього видання не може бути відтворення в будь-якій формі без письмової згоди Державної установи “Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів “Агроосвіта”.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Ринок цінних паперів”

Галузь знань	0305 “Економіка та підприємництво”
Напрямок підготовки	6.030508 “Фінанси і кредит”
Спеціальність	5.03050801 “Фінанси і кредит” 5.03050802 “Оціночна діяльність”
Освітньо-кваліфікаційний рівень	Молодший спеціаліст
Нормативна чи вибіркова	вибіркова
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	3
Кількість розділів	8
Кількість тем	8
Загальна кількість годин	108

Види навчальної діяльності та види навчальних занять, обсяг годин:

Лекції	32
Практичні заняття	22
Семінарські заняття	6
Самостійна робота	48
Форма підсумкового контрольного заходу	залік

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни “Ринок цінних паперів” складена відповідно до рекомендованого переліку вибірових дисциплін циклу професійної підготовки молодшого спеціаліста напряду підготовки 6.030508 “Фінанси і кредит” спеціальностей 5.03050801 “Фінанси і кредит” та 5.03050802 “Оціночна діяльність”.

Предметом вивчення дисципліни є ринок цінних паперів та його інфраструктура.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліни “Фінанси”, “Фінансовий ринок”, “Фінансовий облік”, “Контроль і ревізія”, “Фінансовий менеджмент”, “Державне регулювання економіки” і передую вивченню курсу “Інвестування”.

Вивчення дисципліни ґрунтується на знаннях гуманітарних, фундаментальних та професійно орієнтовних дисциплін, законодавчих актів, нормативних документів Міністерства фінансів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, положень освітньо-професійної програми та освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки фахівців за рівнями ступеневої освіти.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Ринок цінних паперів як механізм залучення фінансових активів.
Структура і суб'єкти ринку цінних паперів;
2. Інструменти ринку цінних паперів;
3. Оцінка інструментів ринку цінних паперів: аналіз акцій і облігацій;
4. Формування портфеля цінних паперів та управління ним;
5. Інфраструктура ринку цінних паперів;
6. Фондова біржа. Організація біржової діяльності;
7. Похідні цінні папери;
8. Регулювання ринку цінних паперів.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Ринок цінних паперів ” є:

- формування у студентів системи знань, необхідних для розуміння механізмів функціонування ринку цінних паперів як невід'ємної складової фінансового ринку, його структури, принципів та основних тенденцій розвитку в умовах глобалізації;
- формування впевненості студентів у власних знаннях, уміннях, навичках та необхідності їх реалізації при проведенні операцій з цінними

паперами на фінансовому ринку, почуття відповідальності перед суспільством, державою і людиною.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Ринок цінних паперів” є:

- розкриття принципів і методів управлінського обліку, його місця і ролі в управлінні діяльністю підприємства;
- збір, обробка, зберігання та передача необхідної інформації для оперативного управління підприємством;
- перевірка законності та доцільності господарських операцій, виявлення підсумків господарської діяльності, складання внутрішніх звітів;
- формування вмінь застосувати відповідні методи і прийоми у процесі обліку для підготовки інформації та прийняття ефективних управлінських рішень з оптимізації процесу шляхом регулювання активів та пасивів підприємства.

1.3. Після вивчення дисципліни студенти повинні **знати** :

- місце ринку цінних паперів у структурі фінансового ринку, його функції, завдання, принципи та структуру;
- характеристику первинного та вторинного ринків, їх структуру та основні функції;
- суб'єкти фондового ринку та їх функції ;
- види цінних паперів, їх системні ознаки та особливості застосування;
- основні види операцій, які здійснюються з цінними паперами на біржовому та позабіржовому ринках;
- види портфелів цінних паперів, їх типи та характеристику;
- складові інфраструктури ринку цінних паперів , їх функції та характеристику;
- суть, завдання , ознаки та принципи функціонування фондових бірж;
- суть, основні види та особливості похідних цінних паперів;
- особливості розвитку ринку цінних паперів України, його сучасний стан і перспективи;
- нормативну базу, що регламентує функціонування фондового ринку.

Уміти :

- характеризувати тенденції та стан міжнародних ринків цінних паперів;
- використовувати методи оцінки надійності та дохідності цінних паперів, розраховувати їх вартісні та кількісні показники;
- розраховувати ризики портфелів цінних паперів, ризики пов'язані з інвестуванням в фінансові активи;

- визначати курс дня та обчислювати індекси зміни курсу акції;
- укладати ф'ючерсні угоди та оцінювати результати ф'ючерсного контракту;
- практично застосовувати фондові інструменти діяльності на ринку цінних паперів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин, підсумковий контроль успішності навчання проводиться у вигляді заліку.

Структура навчальної дисципліни є орієнтовною. Під час складання навчальних програм викладачі можуть вносити обґрунтовані зміни та доповнення в зміст програмного матеріалу і розподіл навчальних годин за темами в межах бюджету часу, відведеного навчальним планом на вивчення дисципліни. Внесені зміни та доповнення до тематичного плану повинні бути обговорені на засіданні циклової комісії і затверджені заступником директора з навчальної роботи.

2. ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема		Обсяг годин для окремих видів навчальних занять і самостійної роботи				
№	Назва	Лекції	Практичні	Семінарські	Самостійне вивчення	Разом
		1	2	3	4	5
1.	Ринок цінних паперів як механізм залучення фінансових активів. Структура і суб'єкти ринку цінних паперів	4	-	2	4	10
2.	Інструменти ринку цінних паперів	4	4	-	4	12
3.	Оцінка інструментів ринку цінних паперів: аналіз акцій і облігацій	4	6	-	4	14
4.	Формування портфеля цінних паперів та управління ним	4	2	2	4	12
5.	Інфраструктура ринку цінних паперів	4	-	2	8	14
6.	Фондова біржа. Організація біржової діяльності	4	4	-	8	16
7.	Похідні цінні папери	4	4	-	8	16
8.	Регулювання ринку цінних паперів	4	2	-	8	14
Всього		32	22	6	48	108

3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ. СТРУКТУРА І СУБ'ЄКТИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Місце ринку цінних паперів у системі фінансового ринку. Еволюція ринку цінних паперів. Функції та завдання ринку цінних паперів. Принципи функціонування ринку цінних паперів. Структура ринку цінних паперів: за економічною функцією та стадією обігу (первинний, вторинний), рівнем організації (організований, біржовий, неорганізований), територіальною ознакою (світовий, регіональний, національний), типом інструментів (інструменти позики, власності, похідні). Суб'єкти фондового ринку: емітенти, інвестори, фінансові посередники.

Семінарське заняття

2. ІНСТРУМЕНТИ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Цінні папери – грошові документи. Базові властивості цінних паперів. Критерії класифікації цінних паперів: за економічною природою; типом права, що реалізується; формою власності; матеріальною формою; дохідністю; черговістю задоволення претензій, терміновістю. Характеристика цінних паперів пайових (акції), боргових (облігації, векселі, казначейські зобов'язання), похідних (варанти, ф'ючерси, опціони). Ринок акцій. Характеристика звичайних і привілейованих акцій. Поняття пакета акцій (великий та контрольний). Ринок облігацій. Класифікація облігацій: за методом забезпечення; строком погашення; методом виплати доходу; цільовим призначенням. Оцінка якості облігацій. Рейтинги облігацій (Standart and Poor's, Moody's). Ринок векселів. Особливості векселя як боргового цінного папера. Функції векселя: короткострокового кредиту; платежу; контролю; скорочення грошової та кредитної маси в обігу. Види векселя: простий, переказний. Форми векселя: комерційний, фінансовий, казначейський.

Практичні заняття

Розрахунок номінальної вартості акцій та розмір дивідендів на одну акцію.

Розрахунок фінансових коефіцієнтів для оцінки ефективності інвестицій в акції.

3. ОЦІНКА ІНСТРУМЕНТІВ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: АНАЛІЗ АКЦІЙ І ОБЛІГАЦІЙ

Вартість капіталу як міра прибутковості. Вартість майбутня та теперішня. Ставка дисконту (необхідна ставка доходу). Розрахунок чистої теперішньої вартості. Вартість капіталу від облігацій. Вартість капіталу від привілейованої та звичайної акцій. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу, фактори

впливу на її зміну. Фінансовий ліверидж. Фінансові коефіцієнти оцінки акцій (співвідношення ціни та доходу на акцію, ціни та обсягів продажу на акцію, ціни та балансової вартості активів). Ціна акції: номінальна, емісійна, балансова, ринкова. Фактори впливу на ціну акції. Розрахунок ціни привілейованої акції; акції з постійним і непостійним темпом приросту дивідендів. Розрахунок темпів приросту дивідендів. Фактори впливу на ціну облігації. Оцінка вартості облігації.

Практичні заняття

Визначення середньозваженої вартості капіталу. Визначення дохідності облігацій та акцій.

Розв'язування задач на розрахунок теперішньої та майбутньої вартості цінних паперів.

4. ФОРМУВАННЯ ПОРТФЕЛЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМ

Портфель цінних паперів. Принципи формування інвестиційного портфеля. Мета створення портфеля. Види портфелів цінних паперів: індивідуальний і підприємства. Типи фондових портфелів: за рівнями ризику та ліквідності, спеціалізацією основних видів фінансових інструментів. Характеристика портфеля стабільного, прибуткового та зростання. Ризики портфелів цінних паперів. Ризики, пов'язані з інвестуванням у фінансові активи (фінансові, кредитні (відсотковий, ризик ліквідності), інфляційні, валютні). Співвідношення ризику і доходу. Ризики систематичні та несистематичні. Методи вимірювання ризиків портфельних інвестицій. Управління портфелем цінних паперів. Диверсифікація.

Семінарське заняття

Практичне заняття

Ризики портфелів цінних паперів.

5. ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Складові інфраструктури ринку цінних паперів (депозитарні установи, зберігачі та реєстратори, фондові біржі, торговельно - інформаційні системи, саморегулювальні організації, центри сертифікатних аукціонів, аудиторські та консалтингові компанії, центри підготовки фахівців фондового ринку). Депозитарна діяльність. Функції депозитарних установ. Структура національної депозитарної системи України. Депозитарні активи. Способи зберігання цінних

паперів: відокремлений та колективний. Види депозитарних операцій: адміністративні, облікові, інформаційні.

Семінарське заняття

6. ФОНДОВА БІРЖА. ОРГАНІЗАЦІЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фондова біржа як основний елемент вторинного ринку цінних паперів. Історія виникнення фондових бірж. Принципи функціонування фондових бірж. Основні завдання фондової біржі. Ознаки міжнародної фондової біржі. Систематизація фондових бірж світу. Ключові відмінності біржового та позабіржового ринків. Організаційно-управлінська структура фондової біржі. Учасники біржової торгівлі: брокери, дилери, спеціалісти. Лістинг та делістинг. Критерії і порядок допуску цінних паперів. Переваги та недоліки перебування в лістингу. Контроль за компаніями-емітентами. Делістинг: основні вимоги. Форми замовлень клієнтів брокерським конторам: ринкове, лімітоване, стоп-замовлення; стандартні додаткові умови. Сутність котирування та його види: фіксингове, мультифіксингове. Курс дня (курс рівноваги). Процедура визначення курсу дня. Види біржових угод: касові, строкові: тверді, онкольні, з премією, з опціонами. Порядок укладання і виконання біржових угод. Фондові та біржові індекси. Сутність і порядок обчислення індексів зміни курсу акцій.

Практичні заняття

Написання термінологічного диктанту та розв'язування задач на визначення доходу акцій та доходу облігацій. Процедура визначення курсу дня.

7. ПОХІДНІ ЦІННІ ПАПЕРИ

Суть та основні види похідних цінних паперів (деривативів). Функції страхування та отримання спекулятивного прибутку. Ф'ючерс. Коротка та довга позиції. Порядок укладання ф'ючерсної угоди. Маржа початкова та варіаційна. Оцінка результату ф'ючерсного контракту. Особливості опціонного контракту. Взаємодія учасників опціонного контракту. Опціони пут і колл. Довга та коротка позиції з опціону. Види опціонних операцій. Прості та складні стратегії опціонного ринку. Відмінності опціонів і ф'ючерсів. Варант. Вартість варанту. Мотиви випуску варантів емітентом та його перевага для утримувача.

Практичні заняття

Укладання ф'ючерсних угод. Розв'язування задач на розрахунок вартості варанта.

8. РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Сутність і причини регулювання ринку цінних паперів. Завдання і методи регулювання. Складові процесу регулювання. Форми регулювання: державно-правова, інституційно-правова. Саморегулювальні організації: NASD, ПАРТАД, ПФТС та ін.

Переваги та недоліки їх участі у процесі регулювання. Міжнародні організації в системі регулювання ринку цінних паперів: Міжнародна організація комісій з цінних паперів; Міжнародна федерація фондових бірж. Правова база становлення та розвитку ринку цінних паперів в Україні. Система державних органів регулювання РЦП України. Функції та завдання Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Приватизація: поняття, причини та цілі. Світовий досвід. Етапи процесу приватизації в Україні. Способи та об'єкти приватизації.

Практичне заняття

Саморегулювальні організації. Світовий досвід.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р.
2. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України № 448/96-ВР від 30 жовтня 1996 р.
3. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України № 2299-III від 15 березня 2001 р.
4. Про Національну депозитарну систему і особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України № 71097-ВВР від 10 грудня 1997 р.
5. Про обіг векселів в Україні: Закон України № 2314-III від 5 квітня 2001 р.
6. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України № 3480-IV (із змінами і доповненнями) від 23.02.2006 р.
7. Буренин А. Н. Рынки производных финансовых инструментов. – М.: ИНФРА-М, 1996.
8. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. – К.: Наук. думка, 1998.
9. Денисенко М. П. Основи інвестиційної діяльності: підр. – К.: Алерта, 2003.
10. Жуков Е. Ф. Ценные бумаги и фондовые рынки. – М.: Банки и биржи, 1995.
11. Загорський В. С. Ринок цінних паперів. – Л., 1995.
12. Иванов В. М. Финансовый рынок. – К.: МАУП, 1999.
13. Инвестиционно-финансовый портфель (Книга инвестиционного менеджера. Книга финансового посредника) / Отв. ред. Ю. Б. Рубин, В. И. Солдаткин. – М., 1999.
14. Інвестування: навч.-метод. посіб. / А. А. Пересада та ін. – К.: Вид-во КНЕУ, 2001.
15. Калина А. В., Корнеев В. В. Рынок ценных бумаг: учеб. пособ. – К.: МАУП, 1999.
16. Мельник В. А. Ринок цінних паперів. – К.: ВІРА-Р, 1998.
17. Мендруп О. Т., Шевчук І. А. Ринок цінних паперів: навч. посіб. – К.: Вид-во КНЕУ, 1998.
18. Мертенс А. Инвестиции: Курс лекций по современной финансовой теории. – К.: Изд-во КИА, 1997.
19. Мозговий О. М. Фондовий ринок: навч. посіб. – К.: Вид-во КНЕУ, 1999.
20. Мозговой О. Н. Зарубежный фондовый рынок. – К.: Феникс, 1998.
21. Мозговой О. Н. Фондовый рынок Украины. – К.: Феникс, 1997.
22. Нікбахт Е., Гропеллі А. Фінанси. – К., 1993.
23. Пересада А. А. Інвестиційні процеси в Україні. – К.: Лібра, 1998.
24. Пилипенко І. І., Жук О. П. Цінні папери в Україні. – К., 2001.
25. Федоренко В. Г., Гойко А. Ф. Інвестування. – К.: МАУП, 2000.
26. Фондовий ринок України: навч. посіб. / За ред. акад. В. В. Оскольського. – К.: Скарбниця, 1994.

27. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. Инвестиции. – М.: ИНФРА-М, 1998.
28. Шклярук С. Г. Портфельное инвестирование: Курс лекций по инвестированию, формированию и управлению инвестиционным портфелем. – К.: Нора-принт, 2000.

5. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Контроль знань і умінь студентів з дисципліни здійснюється згідно з системою організації навчального процесу. Формою підсумкового контролю є залік.

Для підсумкової діагностики успішності навчання використовуються тестовий, усний контроль, модульний контроль. Також поточний контроль здійснюється під час виконання практичних робіт, індивідуальних завдань (описових робіт (ОР), розрахунково-графічних робіт (РГР), розрахункових робіт (РР), аналітичних робіт, написання рефератів), контроль за засвоєнням певної теми. Форму проведення поточного контролю і систему оцінювання визначає відповідне відділення.

Підписано до друку 01.07.2013 р.
Умов. друк. арк. 0,6
Наклад 113 прим. Зам. № 10

Видавництво “Аграрна освіта”
Технікумівська, 1, смт Немішаєве
Бородянського Київської
тел. 04577-41-2-69

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єкта видавничої справи ДК № 1310